

Література

1. Мандибура В. Соціальна політика держави та її структурні складові/ Мандибура В.// Україна: аспекти праці. – 2000. – № 7.
2. Романенко С. Україні необхідно сформувати систему соціального захисту ринкового типу/С. Романенко// Соціальний захист. – 2012. – № 2. – С. 49–55.
3. Ільчук Л.І., Давидюк О.О. Адресна соціальна допомога як складова соціальної політики: теоретичні та методичні підходи Діяльність Центру. Вісник Хмельницького національного університету: Серія: економічні науки. – 2008. – С. 214–220.

Лісеснко О.В.

*доктор соціологічних наук,
професор кафедри філософії, соціології та менеджменту
соціокультурної діяльності, декан історико-філософського відділення
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»*

ДОВІРА ДО ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблематика, пов'язана з довірою до політичних інститутів, привертає підвищену увагу сучасних соціологів тому, що довіра є базовим елементом соціальних взаємодій у суспільстві та важливим чинником нормального функціонування суспільства. В умовах реформування суспільства, без масової довіри будь які реформи не можуть бути реалізовані послідовно та ефективно, навіть якщо вони життєво необхідні. Особливої значущості набуває стан політичної довіри як елемента політичної свідомості та політичної культури населення у процесі демократизації суспільства. Посилення рівня недовіри до політичних інститутів та незадоволеність їхньою діяльністю може призводити не тільки до неефективності їх діяльності, а навіть до виникнення масового незадоволення, вибуху.

Спираючись на неоінституціональну методологію, представлену в розробках Р. Коуз, О. Вільямсон, Д. Норт, Д. Марч, Й. Олсен, А. Алчіан, Г. Саймон, Л. Тевено, К. Менар, Дж. Б'юкенен, М. Олсон, Р. Познер,

Г. Демсец, С. Пейович, Т. Еггертссон, П. Дімаджіо, У. Паулло, П. Холл, Р. Тейлор, яка дозволяє оперувати поняттям інституту з нових, відмінних від старого інституціоналізму позицій, зробимо визначення поняття довіри до політичних інститутів. Застосування цього підходу передбачає тлумачення довіри до політичних інститутів як неформального інституту та набіру нормативних та оціночних орієнтацій громадян щодо діяльності політичних інститутів та лідерів. Довіра до політичних інститутів – це сукупність нормативних та оціночних орієнтацій громадян щодо ефективності діяльності політичних інститутів, які формуються в результаті цінностей та норм певної соціальної групи, що хабітуалізуються протягом соціалізації, а також при зіставленні функціонування інститутів та лідерів з очікуваннями громадян.

Щоб у громадян сформувалася довіра до політичних інститутів, їх представники повинні постулювати і сповідувати такі ключові у рамках спільноти цінності, як чесність, справедливість, непідкупність, неупередженість та істина [1]. Політичні інститути формують довіру до себе, якщо вони очевидно і прозоро зобов'язують своїх представників слідувати цим нормам і можуть карати їх за порушення цих базових норм. До тих пір, поки політичні інститути діють як непідкупні, неупереджені, справедливі і припиняють за допомогою санкцій невідповідне поведіння своїх представників, вони зміцнюють довіру до політичних інститутів в країні: «... довіра створюється грамотним урядом, який забезпечує виконання угод і карає за провини» [2, р. 161].

Як свідчать результати загальнонаціональних досліджень Інституту соціології НАН України, фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» протягом 1994-2015 років, для сучасної України характерним є стабільно негативний баланс довіри до політичних інститутів (президента, парламенту, уряду, політичних партій, місцевих органів влади) [3]. Довіра до президента країни зростає після виборів (2006, 2010 та 2014 роки). Так, у травні 2013 тією чи іншою мірою довіряли президенту 25,8%, у грудні 2013 – 34%, через рік, після виборів П. Порошенка (грудень 2014) – 49,4%, далі спостерігається поступове зниження до 43,6% (березень 2015). Зазначено, що десь до року після обрання нового президента має місце «кредит довіри», який з часом нівелюється, якщо сподівання та очікування не виправдовуються, спостерігається зниження рівня довіри.

Динаміка довіри Кабінету Міністрів та Верховній Раді тісно пов'язана з динамікою довіри президенту (спостерігається підвищення у 2006, 2010 та

2014 роках), але сам рівень у двох останніх випадках дещо нижчий, ніж президенту. Так, у травні 2013 тією чи іншою мірою довіряли Верховній Раді 16,3%, у грудні 2013 – 20,9%, через рік, після виборів у жовтні 2014 (грудень 2014) – 31,1%, далі спостерігається поступове зниження до 27,2% (березень 2015). Кабінету міністрів України у травні 2013 довіряли 22,3 %, у грудні 2013 – 29,3%, у грудні 2014 – 35,8% та у березні 2015 також спостерігається зниження рівня довіри до 28,7%.

Рівень довіри місцевим органам влади у грудні 2014 року навпаки зазнав падіння: у травні 2013 політичним партіям довіряли 42,3%, у грудні 2013 – 44,4%, у грудні 2014 – 37% та у березні 2015 – 40,6%. Це пов'язано з утратою «кредиту довіри» після місцевих виборів, які відбулися у 2010 році.

Серед всіх політичних інститутів найнижчим є рівень довіри до політичних партій, який, як і рівень довіри до місцевих органів влади, не визначається національними виборами. Як свідчать результати досліджень, у травні 2013 політичним партіям довіряли 17,6%, у грудні 2013 – 20,9%, у грудні 2014 – 15% та у березні 2015 також спостерігається зниження рівня довіри до 12,7%.

Але обмежений ресурс довіри, яким володіють політичні інститути, все ж має перспективи розширення свого горизонту там, де зміни легітимовані сумісною соціальною дією й особистою причетністю громадян.

Література

1. Levi M. A State of Trust / Margaret Levi // Trust and governance; edited by Valerie Braithwaite and Margaret Levi. – New York : Russell Sage Foundation, 1998. – Pp. 77–101; Newton K. Social and Political Trust / K. Newton // Oxford handbook of political behavior; edited by Russell J. Dalton, Hans-Dieter Klingemann. – Oxford : Oxford University Press, 2007. – Pp. 342–361;
2. Hardin R. The Street-Level Epistemology of Trust / R. Hardin // Analyse und Kritik. –1992. – No 14 – p. 152–176.
3. Українське суспільство: Моніторинг соціальних змін / За ред. д. ек .н. В. Ворони, д. соц.. н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2014. – Випуск 1(15). Том 2. Таблиці і графіки. – 410 с.; Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», режим доступу: <http://www.dif.org.ua>